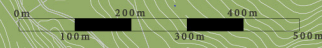

PÉCSBÁNYA

a mi szemünkkel

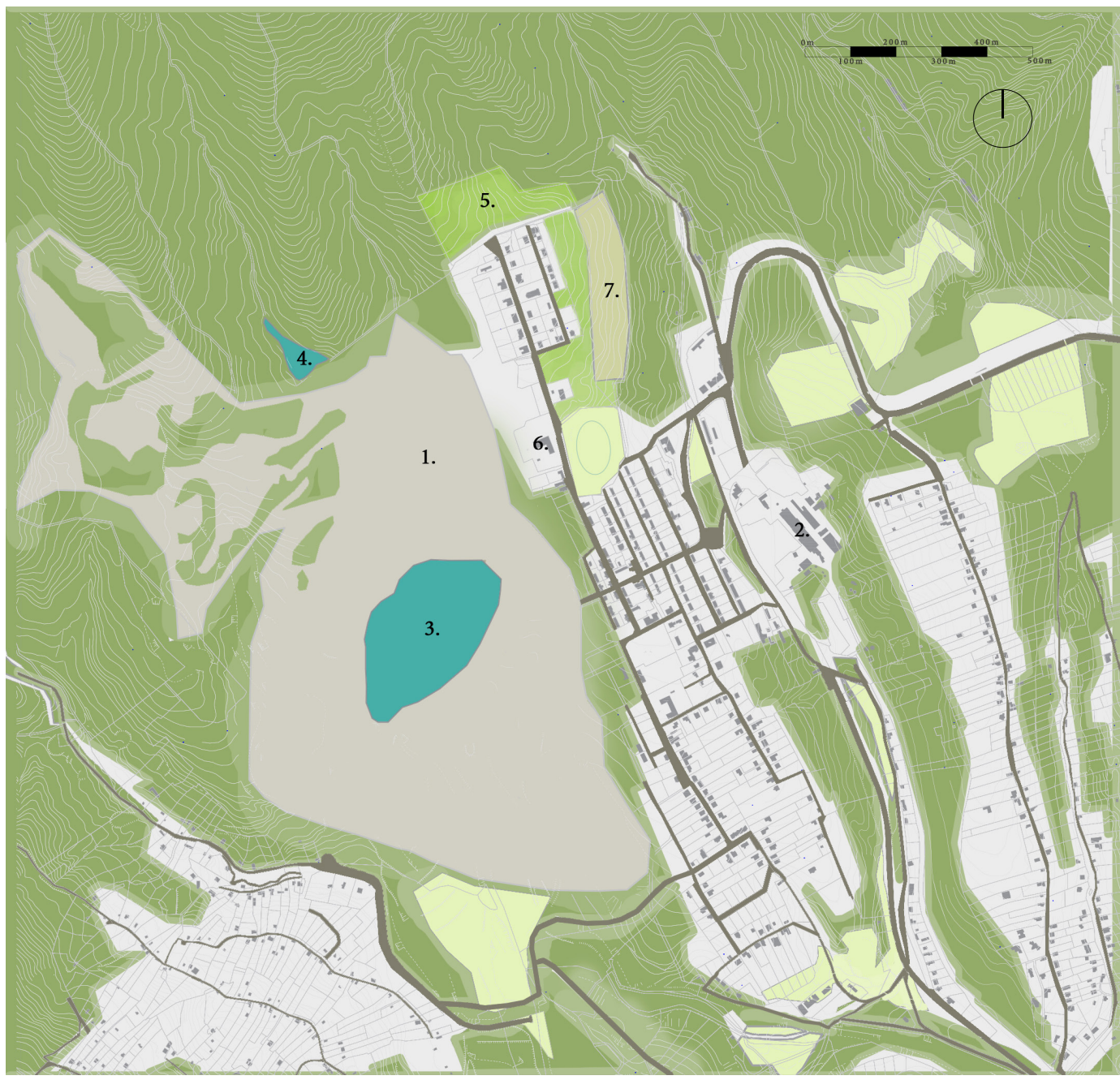

JELMAGYARÁZAT

1. Karolina-külfejtés
2. Gróf Széchenyi István akna
3. Karolina-tó
4. Felső-tó
5. Gesztenyész
6. Községi ház
7. Temető

- Erdő
- Gesztenyész
- Temető
- Gyep
- Bányatelek
- Víz
- Út

Pécsbánya nem önálló közigazgatású település, Pécs központjától távoli, perem jellegű városrész. Pécsbányainak lenni a városban megbélyegzett fogalom, a reménytelen lecsúszás szimbóluma. Másképp él meg ezt az itt lakók. Számukra az urbánus közösségeknél személyesebb és jobban szövetkező, több erőfeszítésre képes életmód felvállalását és a természeti környezet élvezetének lehetőségét nyújtja a településrész.

A kiadvány a Pécsbányai Kulturális Egyesület meghívására 2018-as év őszén szervezett tájépítész hallgatói gyakorlat keretében végzett lakossági környezeti érzékenyítési műhelyről ad tájékoztatást. A Bányásznaptól kezdve öt napon keresztül dolgozott együtt hét, hallgatókból és helyi lakosokból álló 3 fős csoport előre elkészített munkafüzetek gyakorlatainak megoldásán. A cél a legszűkebb környezet személyes megélésének tudatosítása és a kölcsönös megértés segítségével történő tanulás volt. A Szent István Egyetem Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszékén előkészített feladatok a helyi közösséghez tartozó települési tér határaival, a terület öröm- és bánattérképével, a résztvevők szemével „fényképezett” pécsbányai tájképet és utcaképet megjelenítő „képeslapokkal”, a gesztenyeligethez fűződő elképzelésekkel és a helyiek jövőképeivel, vágyaival foglalkoztak. A hallgatók, irányítva a helyiek feladatmegoldását képet kaphattak a személyes hozzáállásokról, ugyanakkor a saját maguk is megoldották ugyanazon feladatokat, ezáltal lehetőségük volt saját gondolataikat is megismertetni a helyiekkel.

A terepi munkát követően a munkafüzetek feladatonként kerültek kiértékelésre. A kiadvány képes és szöveges formában, a feladatok sorrendjében mutatja be a csoportok által adott megoldások összefoglalását. A vizsgálat egyben a végzős fél év „mesterprojektjének” megalapozását is szolgálta. A helyi lakosok települési identitásából merítő, ugyanakkor a tájépítész hallgatók szakmai tudására és kreativitására alapozott fejlesztési tanulmányokat külön kötet mutatja be.

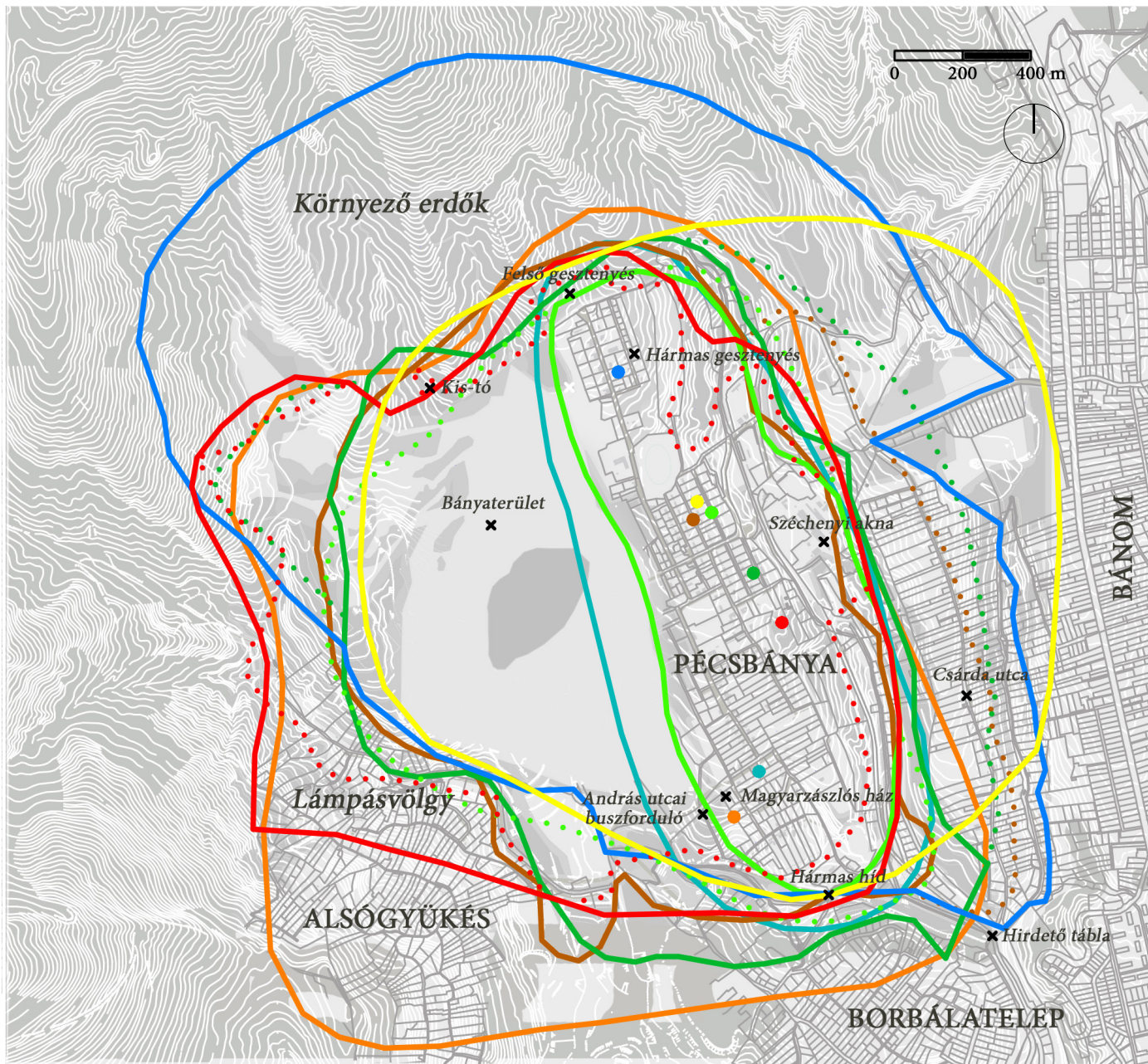
TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető	2
Pécsbánya határai	4
Örömtérkép	10
Bánattérkép	14
Pécsbányai képeslapok I.	18
Pécsbányai képeslapok II.	24
A gesztenyeliget fái	30
Jövőkép.....	36
Összefoglaló	40

- Előzetesen berajzolt határ
- Terepbejárás után módosított határ
- Lakóhely
- ✕ Említett jellegzetes határpontok

Az egyes válaszadók lakóhelyét és az általuk meghatározott határokat azonos színekkel jelöltük.

A település az ott élő lakosok és életterületet biztosító környezet egymást feltételező képződménye. Önálló közigazgatású helyek esetében általában egyszerű a települési entitás meghatározása. Pécsbánya ugyanakkor közigazgatásilag Pécs településrésze, lakói mégis önálló települési identitástudattal rendelkeznek. Kézenfekvő volt tehát első feladatunk, a pécsbányai lakosokban élő településhatár megállapítása. A válasz abból a szempontból is kiemelkedő fontosságú, hogy tükrözi, melyek azok a területek, amiért az ott élők akár közösségi szinten is felelősséget vállalnak, aminek fejlődése, fejlesztése közös érdekük az életminőség és élhetőség javítása érdekében.

A határokat elsőként egy úrfelvétel segítségével kérdeztük meg az itt élőktől. Az alábbi kérdések átgondolása után színes ceruzával rajzolták körbe személyes települési területüket: Mi az a terület pontosan, amit az otthonuknak éreznek? Melyek azok a területek, helyszínek, melyek kapcsolódnak a mindennapi életükhöz, tevékenységeikhez? Melyek azok a területek, amit a magukénak éreznek és ezzel a helyi identitásuk alapját képezik?

Habár a telep körbehatárolása a külső szemlélő számára egyértelműnek tűnhet - hiszen a természeti területek jól elkülönülnek az átalakított, beépített területektől, valamint a lakott területek is strukturáltan jelennek meg - a helyiek megítélésében beszédes különbségeket tapasztaltunk.

A lehatárolás alapja leggyakrabban valamilyen látható fizikai határ, szegély volt. Jellegzetes határpontként említették a Gróf Széchenyi István aknánál a lépcsősort, legtöbbször elfelejtve a magasabb térszinteken fekvő Csárda és Kénes utcákat. Ezzel szemben az ott élő megkérdezettek e felső területet egyértelműen Pécsbányához sorolták. A Felső-Gesztenyés területét sokan a település „határpontjaként”

Emlékkövel jelölt bányászati létesítmények a Lámpásvölgyben

A Csárda utca - Kénes út felé vezető lépcsősor

értelmezték, a településrészt a környező erdős területektől elválasztó szerepe miatt. Továbbá több határvonal született a Karolina-külfejtés bányagödrének határán is.

A napi vagy gyakori tevékenységek terei, a funkcionális kapcsolatok szintén jelentősen befolyásolták a lehatárolást. A résztvevő partnerek közül volt, aki kevésbé mozdul ki a lakóhelyétől távolabb eső területekre, volt, aki viszont rendszeresen sétál, fut a környező erdőkben, és volt, aki munkájából adódóan mozgott a településrészen. Az erdőjárók Pécsbányához sorolták a bányagödörtől északra, az erdőterületen belül található kisebb, felduzzasztott tavat is, annak ellenére, hogy az viszonylag nehezen megközelíthető. Akik ismerték a „Titkos-tó” néven is említett tavat, többnyire mind befoglalták a településbe, míg aki még nem járt még az erdő által elzárt kis tónál, inkább az erdő szegélyénél húzta meg a határt. A tapasztalatokhoz köthető jelentős eltéréseket mutat a további erdőterületek bevonása is.

Karolina-külfejtés és Karolina-tó

Gyükes vagy Lámpásvölgy településrészek Pécsbányához tartozásában is eltértek a vélemények. A telephez kötődő emlékek, a megélt helytörténet befolyásolta itt a döntést. A Karolina-külfejtés előéletének ismerete, az egykor ott állt utcák, otthonok, kertek emléke alapján Pécsbánya területe a régi telepre és vele együtt a Lámpásvölgyre is kiterjedt. Ezzel szemben azok, akik kevésbé voltak tudatában a városrész történetének, a bányagödör területét, illetve a bányászat által befolyásolt területeket egyáltalán nem vonták Pécsbánya területéhez.

Felső-Gesztenyész

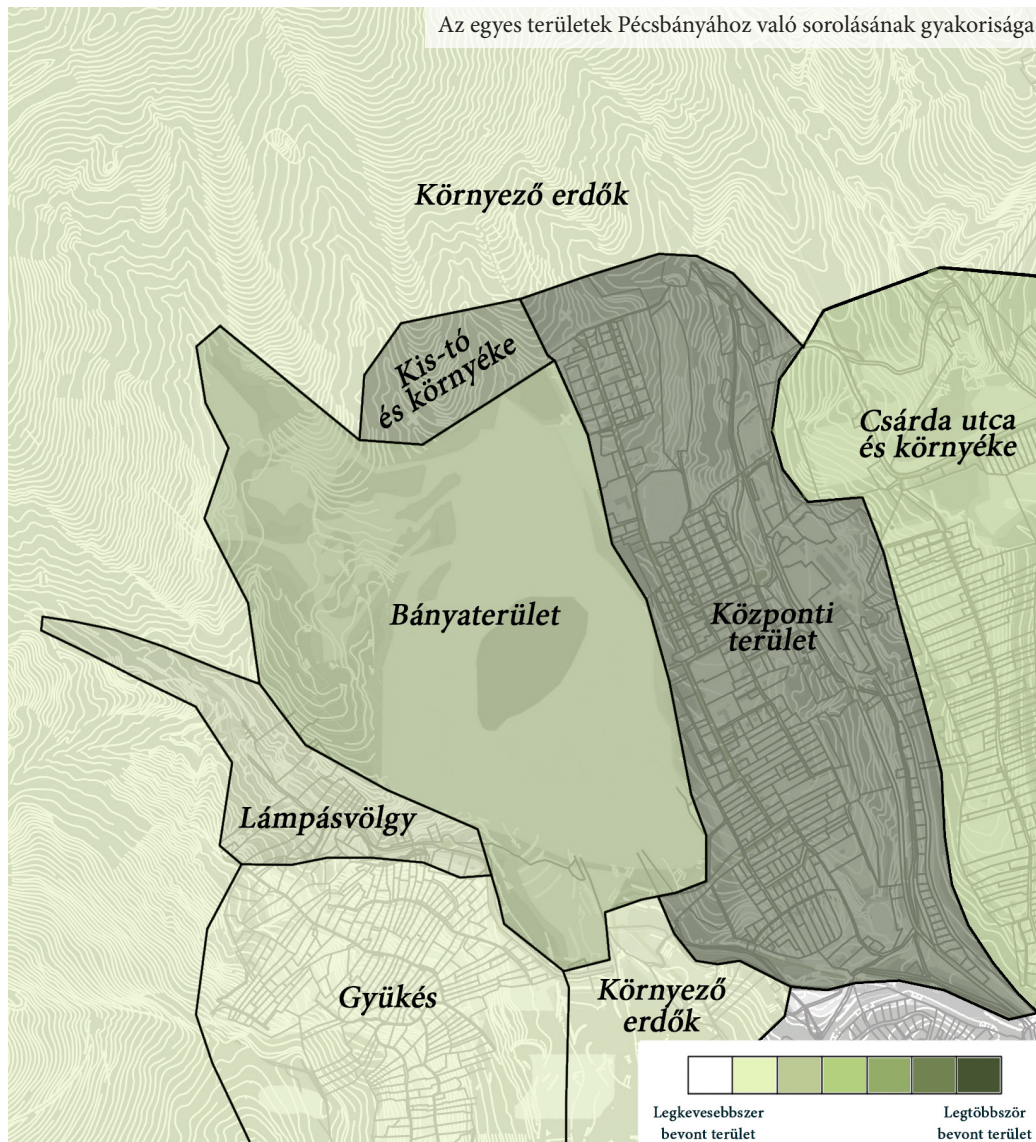
A feladat második részében a válaszadóknak a helyszínen kellett megmutatni a határpontokat, hiszen előzetesen is számítottunk arra, hogy a térképi határ és a helyszíni döntés között különbségek lehetnek. Fontos eredménynek tartjuk, hogy a lehatárolt terület a helyszínelések hatására minden esetben bővült. Még azok is, akik szűken csak a „településmagot” tekintették Pécsbányának, a szabadba kilépve kisebb-nagyobb környezettel toldották meg.

Összességében az egyes területek Pécsbánya területéhez való sorolásának gyakoriságában eltérések mutatkoztak: a telep központja, beépített területeinek kompakt területe mindenki számára egyértelműen Pécsbánya magja, a felső gesztenyészhez kapcsolódó erdőterület egy része, valamint a Titkos-tó többek szerint a település része, ahogy a Karolina-külfejtés is. Ezzel szemben a Pécsbánya keleti részén vezető Csárda utca hovatartozása már vitatott, a válaszadók fele vonta csak Pécsbányához. A bányagödör nyugati oldalán elhelyezkedő Lámpásvölgyet ennél is kevesebben,

míg Gyükést és a nagyobb kiterjedésű környező erdőket csupán 1-1 résztvevő sorolta Pécsbányához.

Mindezen eredmények jól mutatják, hogy Pécsbánya lehatárolása a helyi lakosok számára is változó, nem kőbe vésett tudás, amelyet jelentősen befolyásolnak a mindennapi élmények. Azokat a területeket, melyeket a lakosok naponta használnak, napi élményekkel társítanak, jobban magukénak érzik, mint a környező, de csak látványelemként megélt táj elemeit.

Czerék völgy

Kis-tó

Magyarzászlós ház

András utcai buszforduló

Gróf Széchenyi István akna

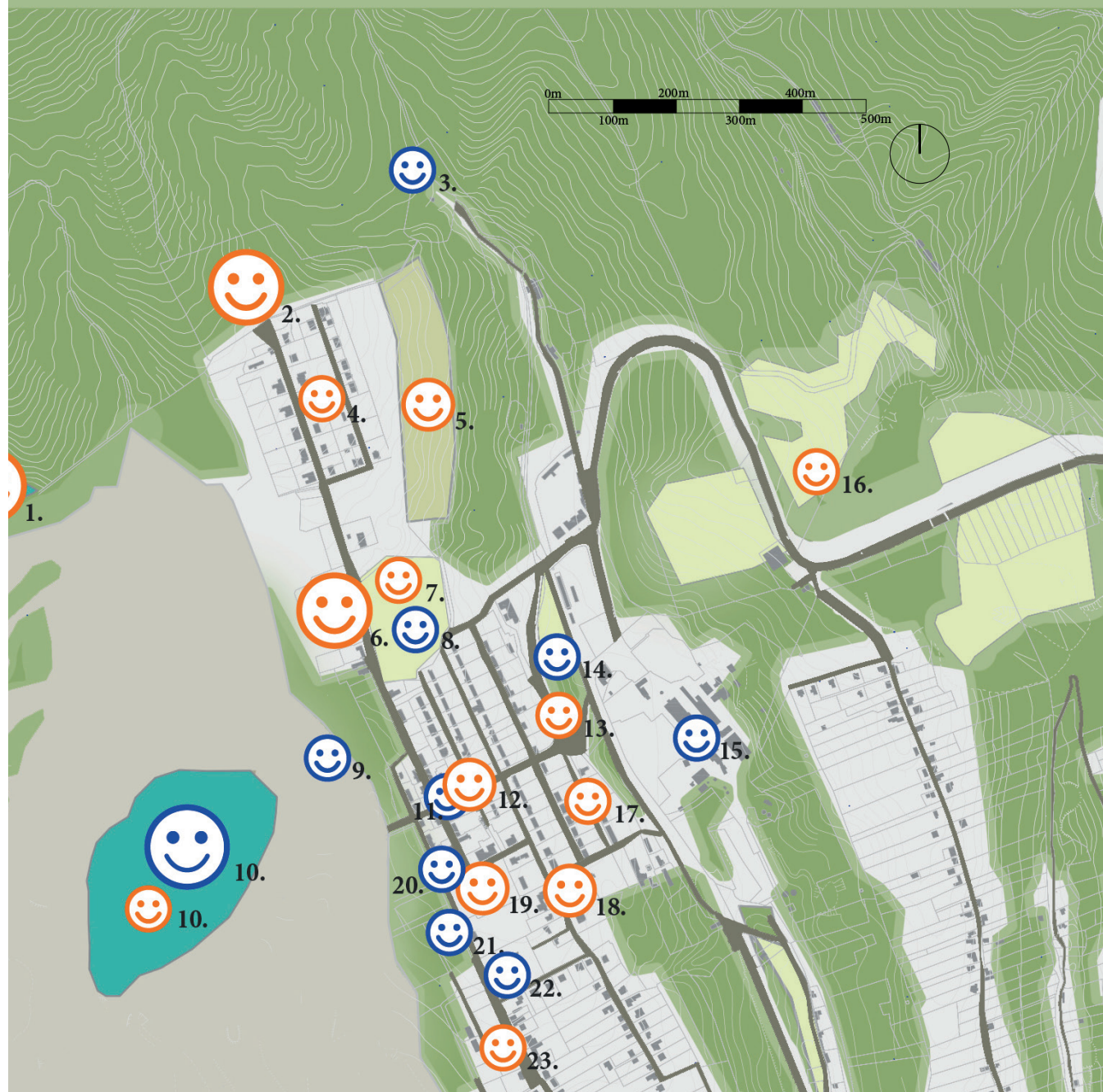

 Mai örömök

1. Kis-tó
2. Gesztenyés
4. Szent Flórián-bányásztemplom
5. Temető
6. Közösségi ház
7. Focipálya
10. Karolina-külfejtés
12. Bazsó buszmegálló
13. „A Púp”
16. Lovaglősvény
17. Felújított Kórház utca
18. Óvoda
23. Debreceni Márton utca
25. Kilátópont
26. Pécsbányára vezető út
27. Arborétum
28. Lovarda
29. Futó útvonal
31. Kiránduló indulópont

 Emlék örömök

3. Babilónia - gyerekkori játszóterület
8. Futópálya
9. Arborétum régi helye
10. Karolina külfejtés
11. Kocsmá
14. „Szabadidő park”
15. Gróf Széchenyi István akna
19. Kerekvilág Alapítvány Iskola
20. Alsó Iskola
21. Tűzoltó szertár
22. Anyaotthon
24. Régi lőtér
30. Lámpás-völgy

A – szűkebben vagy tágabban értelmezett – otthon szeretetéhez és az élıhetőség, a biztonság megélıéséhez környezetükhöz köthető kellemes élményekre, örömökre van szükségünk. Különösen fontosak a gyermekkorban tapasztalt környezeti élmények, hiszen a szülőhelyhez való kötődés, identitás megalapozásán túl a természet szeretete is ekkor alakul ki. Örömeinkre sokáig emlékezünk emlékképként őrizve a hely atmoszféráját és részleteit is. Az örömmel szívünkbe zárt emlékképek jóra sarkalló erőforrásaink. A feladatsorán a helyilakosok örömhelyszíneit kívántuk összegyűjteni, hogy megállapíthassuk a közösségi szinten meghatározó motiváló területeket, valamint feltérképezzük Pécsbánya örömkészletét és megrajzoljuk örömtérképét.

Az örömtérképre összegyűjtött elemek között a válaszok két fő csoportja körvonalazódott: a jelenre vonatkozó pozitív megélıésekre, valamint az emlékekre alapuló örömökre. A kötődések többsége a múltban keletkezett, mint például a Gesztenyés esetében, ugyanakkor az itt rendezett, viszonylag újkeletű Gesztenye Liget Fesztivál napjainkban is sokak kedvence. Előfordult az is, hogy az emlék öröm helyszínének állapota mára átalakult, leromlott, a jó emlékeként megőrzött helyszínre mégis pozitívan tekintenek vissza. Ilyen elem a futópálya, amely mára elhanyagolttá vált, az egykori iskolák, melyre büszkék voltak a helyiek, a bánya, mert munkahely lehetőséget nyújtott; továbbá a kocsmá, amely a település legfontosabb közösségi tere volt. A közösségi ház, mely különböző programoknak, foglalkoztatásoknak, rekreációs lehetőségeknek helyszínt adva a helyiek szemében Pécsbánya összetartozását jelképezi, napjaink magasra értékelt örömforrása, de említették múltbeli közösségi jelentősége miatt is (egykor itt kapott helyet a tisztı kaszinó vagy a mozi is).

Kis-tó

Karolina-külfejtés

Ezer éves gesztenyefa

Közösségi ház

Kilátás „A Púp”-ról

Közösségi ház festett fala

Kerekvilág Alapítvány Iskola

Debreceni Márton utca

Rendőrség épülete

Akár a jelenben, akár a múltban az örömforrások részben általános, vagy a településen helyhez alig köthető élményekre, részben jól körvonalazható, családi életterekre vonatkoztak. Az előbbi válaszok között szerepelt a természeti környezet és-vagy a naponta megélt csodás kilátás, a személyes helyszínek között a jelenlegi vagy a korábbi családi otthon és az ahhoz kapcsolódó élményvilág; vagy akár ezek kombinációjára, mint például a természetben töltött szünidők emléke. A napjainkban örömet adó helyszínek tekintetében sok hasonló válasz született.

A pozitív érzéseket kiváltó területek elemzéséből körvonalazódott, hogy a helyi lakosság mely részeit kedveli elsősorban a városrésznek. A kiemelt jelentőségű helyszínekről többségében elmondható, hogy a válasznál a személyes érintettség, kötődés volt a meghatározó. A megkérdezettek számára alapvető fontosságúak voltak azon helyszínek, melyek a lakosság együttműködése által, önerőből létesültek, vagy kerültek felújításra. A már említett Gesztenye Liget Fesztivál, a Közösségi ház, vagy a játszótér is jó példaként szolgál. Ezen felül az alsó buszforduló is említésre került, melynek kialakítása a helyi lakosoknak köszönhető, vagy akár a Kórház utca lakásainak felújítása is példaként került említésre.

Ezekon a kiemelt jelentőségű pontokon kívül sok hely található a területen, melyek egy vagy akár több embernek okoznak boldogságot. A településrész majdnem minden szegletében van olyan helyszín, amely valakinek örömpontként szolgál. Többek között a temető is örömpontnak ítélte meg több válaszadó, attól függetlenül, hogy sírt gondoz-e itt, vagy csak megnyugtató szépsége miatt jár ide.

A természet élvezete magasan reprezentált örömforrás. Pécsbánya fekvése, környezete és a Kis-Tubesi kilátóból élvezhető látkép a helyiek büszkesége. A környező erdők, vadregényes részek is sokaknak fontos helyszínek, melyek egyaránt kötődnek jelenlegi tevékenységeik, mint múltbeli emlékeik örömeihez. Szinte mindenki számára örömforrást jelent a Karolina-külfejtéstől északra található Kis-tó, vagy a bányagödörben található Karolina-tó is, melyet látványának szépsége miatt „Zöld szem” néven is neveznek.

Ugyanakkor a Karolina-külfejtés területéhez ambivalens viszony fűzi a közösséget, mivel az több válaszadónál öröm- és bánat élményként (lásd a Bánattérkép fejezetet) is megjelent egyidejűleg. A lakosság egy része emlékeiből fakadó örömmel társította a bányaterületet. Többen a terület korábbi használatát emelték ki, mivel az a bányászat megkezdése előtt rekreációs területként is szolgált.

Bányász emlékmű

Szt. Flórián bányásztemplom

Bányász napi koszorúzás

Óvoda

Temető

„Szabadidő park”

Lovarda

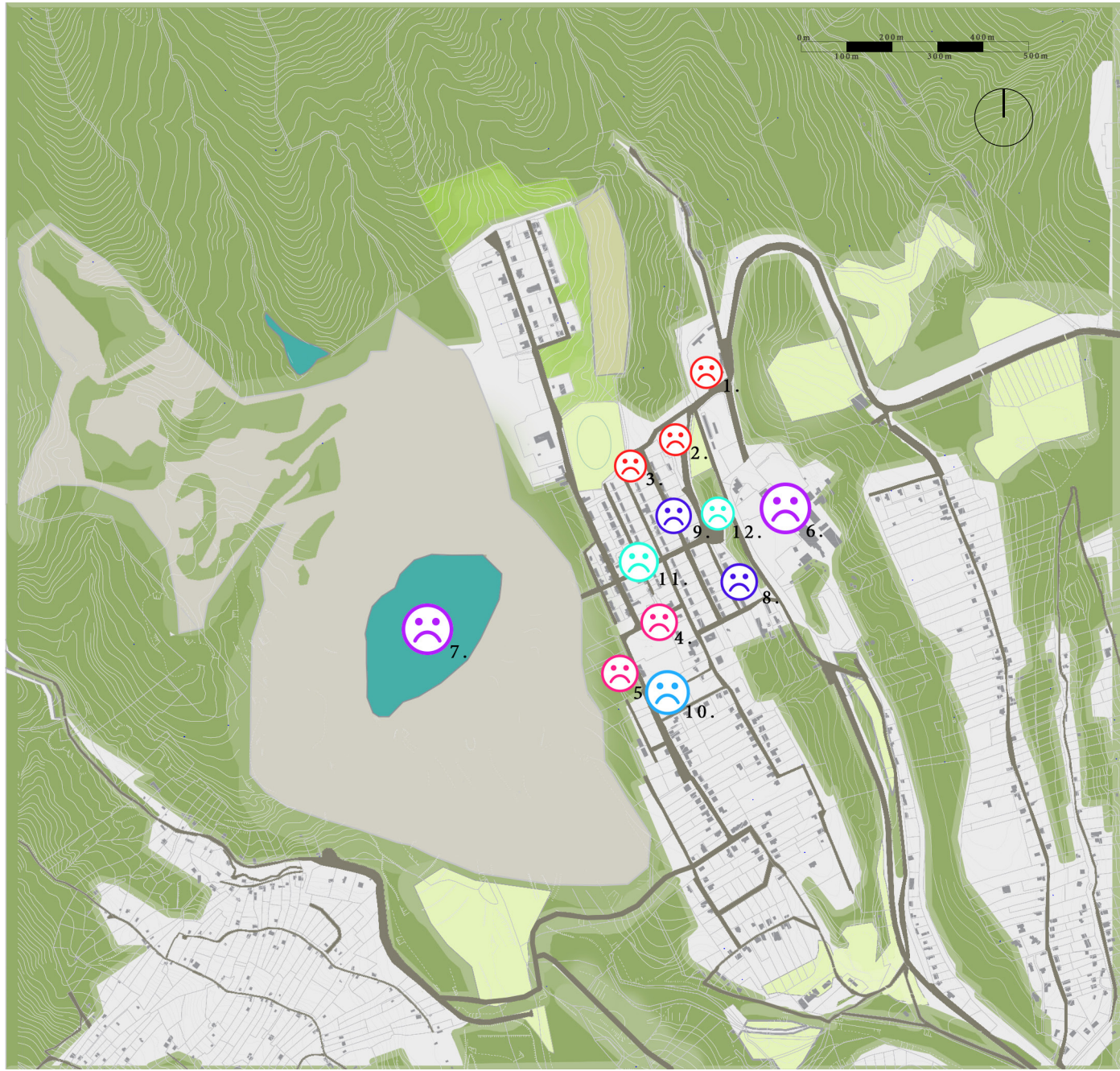
Virágkor hanyatlása

- ☹️ 1. Kórház
- ☹️ 2. Romos önkormányzati lakás
- ☹️ 3. Sétatér utca
- ☹️ 4. DGT épülete
- ☹️ 5. Tűzoltóság
- 😞 6. Gróf Széchenyi István akna
- 😞 7. Karolina-tó

Romló életminőség

- 😞 8. Kórház utca
- 😞 9. Károly utca
- 😞 10. Családok átmeneti otthona
- 😞 11. Bazsó buszmegálló
- 😞 12. „A Púp”

- ☹️ Épített értékek állapotromlása
- ☹️ A múltban biztosított szolgáltatások hiánya
- 😞 A bányászati tevékenység megszűnése
- 😞 Lakóterülethez kötődő konfliktusok
- 😞 Intézményhez kötődő konfliktusok
- 😞 Közterületi konfliktusok

Környezetünk állapotromlása, a veszélyérzet, a létbizonytalanság, mind olyan taszító, kellemetlen élmények, amelyek élhetetlenség érzését keltik. Az örömmel szemben környezeti bánatainkat hamar elfelejtjük, múltbéli traumáink ritkábban idéződnek fel, inkább tapasztalatként, mint emlékképként épülnek be életünkbe. Annál erősebb a bánatra okot adó helyek hatása hétköznapi cselekedeteinkre, kerüljük őket, megítéljük, vagy magunk is negatívan kezdjük használni, emlegetni (így például nem járunk többé azon az úton, ahol az autó elakadhat, stb.). A feladat során a válaszadók bánathelyszíneit kívántuk összegyűjteni, hogy megállapíthassuk a közösségi szinten meghatározó, negatívan motiváló területeket, valamint feltérképezzük Pécsbányán azokat a helyeket, amelyek rossz érzéseket, félelmet, esetleg szomorúságot okoznak a településrészen élők számára. A bánat helyekre adott válaszok két fő típusba sorolhatók, az egykori értékek, a virágkor hanyatlását, romlását közvetítőkre, valamint a jelenben a rossz életőséget okozókra.

Kórház romos épülete

Romos épületek

A hanyatlást elsősorban az épített értékek állapotromlásában, vagy kihasználatlanságában; a múltban biztosított szolgáltatások megszűnésében; és a bányászati tevékenység, mint a helyi élet mozgatórugójának elvesztésében érzékelték. A megkérdezetteknek szomorúságot okoztak a településrészen található romos, elhagyatott épületek, lakóházak, továbbá a lepusztult önkormányzati lakások. Ide sorolták az egykori kórház épületét is, mely jelenleg nincs hasznosítva és állapota egyre inkább romlik. A Sétater utca végén található elhagyatott terület szintén megjelent a bánattérképen. A területről az ott élőket kilakoltatták, de a romos épület még ma is ott áll, környezete is igen rendezetlen.

Jelentős bánatforrás az egykori szolgáltatások és életőség, valamint a mai állapotok közötti különbség. Egykor a városrészen volt helyi piac, cipész, hentes, élelmiszerraktár,

Családok Átmeneti Otthona

Karolina-külfejtés

Lezárt bányaterület

több iskola, továbbá sétautak is, melyek ma már nincsenek, sőt, a szolgáltatások számára helyet adó épületek is részben eltűntek már. A felső iskola helyén jelenleg zöldfelület található, az egykori bányásziskola épülete is elbontásra került és helyére új óvoda épült. Szintén bezárta kapuit a mozi és a cukrászda is, amely a kultúrházban üzemelt. A Gróf Széchenyi István aknát, a Karolina-külfejtést és Karolina-tavat többen bányaterráriumként jelölték meg. Összességében a hajdan virágzó, a helyi élet gazdasági és közösségszervező, támogató alapját jelentő bányászati tevékenység, mint helyi mozgatórugó és erőforrás megszűnése okoz szomorúságot az itt élőknek. Ezeket a bányaterráriumokat a lakosok hiányok tüneteiként nevezték meg.

A megszűnt tevékenység mellett az akna jelenlegi állapotát, valamint kihasználatlanságát, illetve a külfejtés okozta bányagödör tájsebként való megjelenését is a mindennapi rossz élmények közé sorolták.

A bányaterráriumok másik nagy csoportja a közösséghez, a biztonságérzet hiányához köthető. A telepen társadalmi feszültséget okozó szociális „bányaterráriumok” kirajzolták Pécsbánya társadalmi rétegzettségét is. A kapott válaszok társadalmi és területi elkülönültségre utaltak, „alsó-”, „középső-”, valamint „felső-Pécsbánya” létezését tették egyértelművé.

A „középső-Pécsbánya” területéhez tartozó Károly utcát, valamint a Kórház utcát és környékét mind lakói életmódja, mind az épületek állapota szempontjából problémás területként jelölték meg. A Kórház utca rászorulóknak számára néhány éve felújított épületeinek jelenleg már romló állapota a

pécsbányai lakosok számára különösen fájó érzést okoz. A pécsi önkormányzat által ide telepített szociális intézmény, az anyaotthon, szintén jelentős bányaterrárium. Az otthon, amellyel, hogy az egykori, szeretett középső iskola épületében üzemel, a válaszadók szerint társadalmilag és fizikailag is rombolja környezetét. Az anyaotthonnal szemben található játszótér a helyi lakosok nem használják, noha önerőből és részben általuk került felújításra, így ez az elem szintén bányaterrárium lett.

A közbiztonság hiányához kötődő bányaterráriumok a közterületekhez kapcsolódóan is megjelentek. A „szabadidő parkot” és a „Púpot”, valamint a „Bazsó buszmegálló” és környékét a település „bányaterráriumoként” sorolták ide a lakosok.

Területileg nem értelmezhető, pontosabban a teljes településrészről jellemző bányaterrárium a helyi lakosok szerint az itt élők negatív megítélése a Pécs más területein élő lakosság szemében, akik Pécsbányatelepet „rossz hírű” területként tartják számon.

Tűzoltó szertár

Kórház utca

Gróf Széchenyi István akna

Gróf Széchenyi István akna

Bazsó buszmegálló és környezete

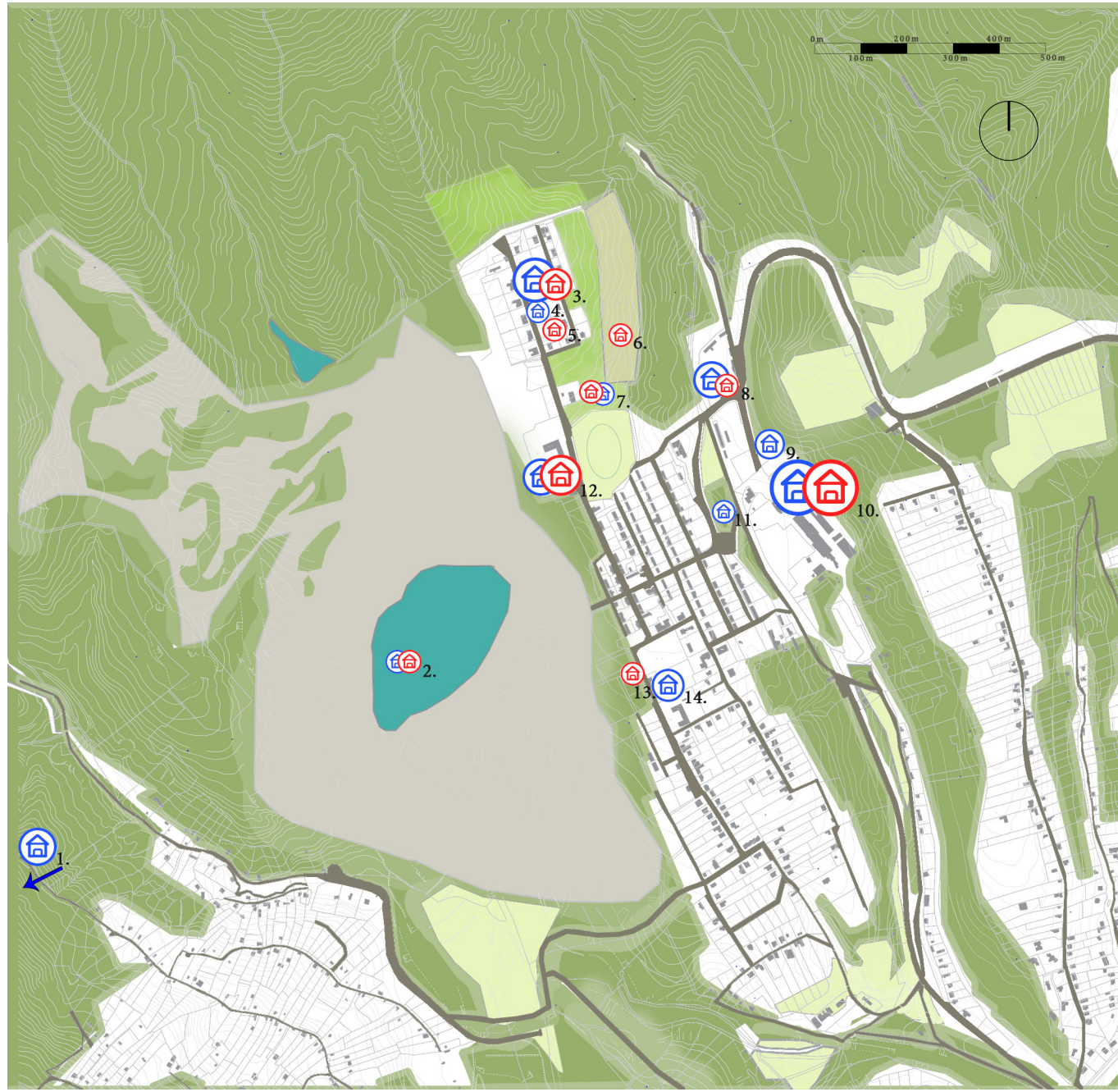
Gróf Széchenyi István akna

1. Tv- torony
2. Karolina-kőfejtő
3. Szent Flórián-bányásztemplom
4. Bányásztisztviselői ház
5. Helyi lakos háza
6. Temető
7. Faragott fák
8. Kórház
9. Csille
10. Gróf Széchenyi István akna
11. "A Púp"
12. Községi ház
13. Tűzoltószertár
14. Rendőrség épülete

 Helyi lakosok szerint

 Hallgatók szerint

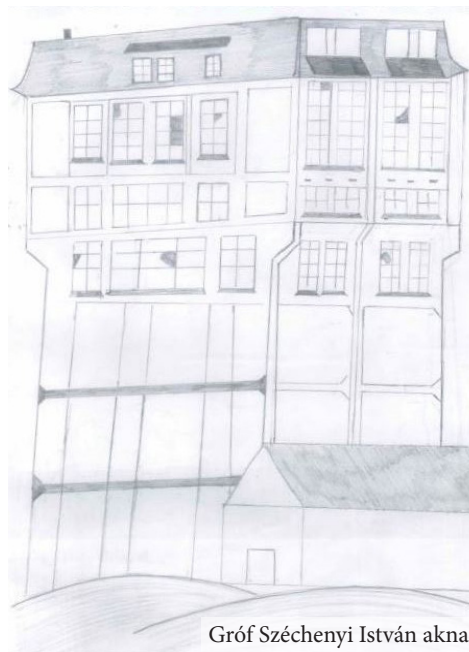

A települési táj markáns épített elemei rendkívül erős hatást gyakorolnak arra, hogy hogyan viszonyulunk környezetünkhöz, hogyan érzékeljük azt. Az ember alkotta objektumok továbbá erős identitásképző szereppel is bírnak: egyes jellegzetes épületek, építmények önmagukban képesek egy egész település vagy településrész szimbólumává, könnyen azonosítható jelképévé válni.

A közös munka során a hallgatók és a helyi lakosok egyaránt képeslapokat készítettek Pécsbánya legjellegzetesebb épített elemeinek felhasználásával. A későbbiekben ezeket a képeslapokat elemeztük különböző szempontok szerint. Az elkészült alkotások a megjelenített épületek előfordulásának gyakorisága, az ábrázolás módja és a megjelenő motívumok alapján egyaránt értékelésre kerültek.

A helyi lakosok képeslapjainak elemzése során egyértelművé vált, hogy számukra a három legfontosabb épített elem a Gróf Széchenyi István akna, a Szent Flórián-bányásztemplom és a közösségi ház. Az aknatorony minden rajzon megtalálható, az épület nagyságával és elhelyezkedésével kiemelkedik a környezetéből, több helyről is jól látható, így még a közösség számára fontos épített elemek között is kiemelt szerepűnek tekinthető. A templom magas fák között rejtőző, karakteres téglafalaival igen jellegzetes, emlékezetes képet mutat. A közösségi ház épülete főként a közösség életében betöltött jelentősége, funkciója miatt kerülhetett a képeslapokra. Az épített elemek között jelennek meg a képeslapokon a gesztenyésben található, holtfából faragott jellegzetes faszobrok. A nagy területen elhelyezkedő Karolina-külfejtés és a hozzá tartozó bányató ugyanakkor csak egyetlen épített elemekről szóló képeslapon jelent meg, valószínűleg annak köszönhetően, hogy a helyi lakosok a táji környezet részének tartják (ld. Táji környezetet bemutató képeslapok).

Gróf Széchenyi István akna

Szent Flórián bányásztemplom

Helyi lakos otthona

Gróf Széchenyi István akna

Egykori bányásztisztviselő háza

Rendőrség

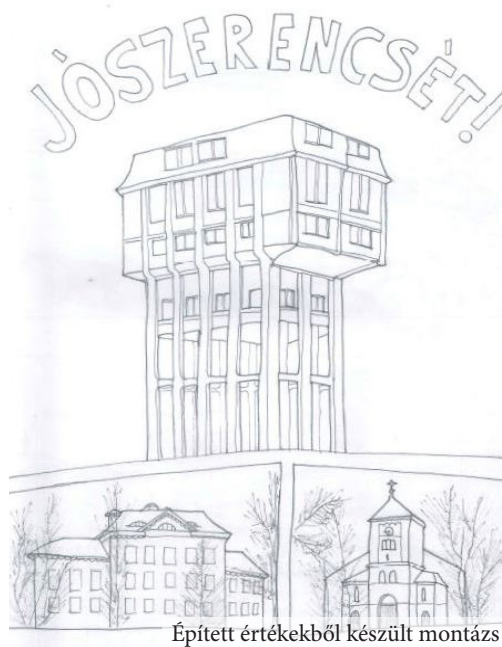

A hallgatók a helyi lakosok képeslapjain is kiemelten megjelenő épületek mellett az egykori kórház és a rendőrség épületét is jelentős épített elemekként kezelték. Központi elemként a helyiekhez hasonlóan jellemzően az aknát és a templomot ábrázolták. A hallgatók számára szintén meghatározó tájelemet jelentett az akna bejáratánál elhelyezett csille és a Misina-tetőn álló Tv-torony. A csille, bár erősen lokális szerepkörű, kisméretű elem, a hallgatók szemében mégis erős szimbóluma a bányászati múltnak. A Tv-torony, mely ugyan nem Pécsbányán található, de a városrész több pontjáról is jól látható, főleg éjszaka erőteljes hatású épített tájelem.

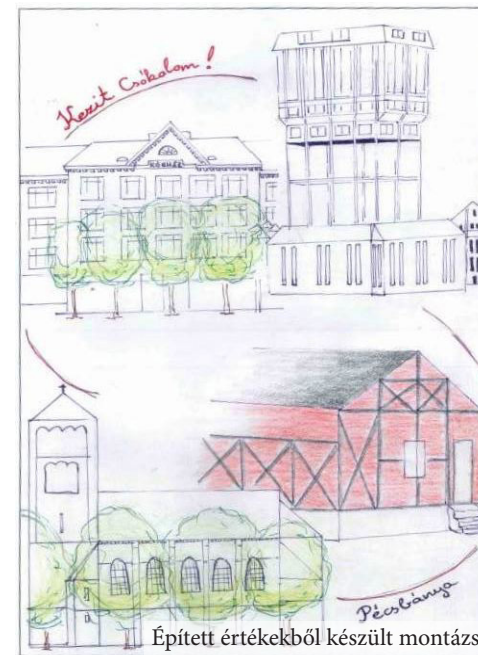
Kiegészítő motívumként megjelenik a téglá, mint építőanyag, illetve a Fachwerk stílusú fa. A hallgatók számára ez a két stílusjegy adja Pécsbányatelep karakterét. A helyi lakosok képeslapjaihoz hasonlóan a hallgatók is megjelenítették a táji környezetet, mint a történelmi jelentőségű épített elemek és a kortárs művészeti alkotások háttérét, kontextusát.

A hallgatók egy része a képeslapokon feliratokat is szerepeltetett. Többségük a helyiek által használt „Pécsbánya” nevet használta a hivatalos hangzású, „Pécsbányatelep” helyett. Más feliratok, melyeket a hallgatók meghatározónak, ábrázolásra érdemesnek tartottak: „Jó szerencsét!” (bányászköszöntés), „Kezit csókolom!” (utalás az egykori utcanévre), „Pécsbánya tártkarokkal várja!”

A helyi közösség tagjai és a hallgatók által készített képeslapok összevetése megmutatja, hogy Pécsbánya épített környezetéből kiemelkedik több olyan tájelem, melyek mindenki számára meghatározónak tekinthetők. Ilyen kiemelt jelentőségű épület a Gróf Széchenyi István akna és a Szent Flórián-bányásztemplom. Ábrázolásmód tekintetében az aknáról készült rajzok igen változatosak:

Épített értékekből készült montázs

Épített értékekből készült montázs

Tv- torony

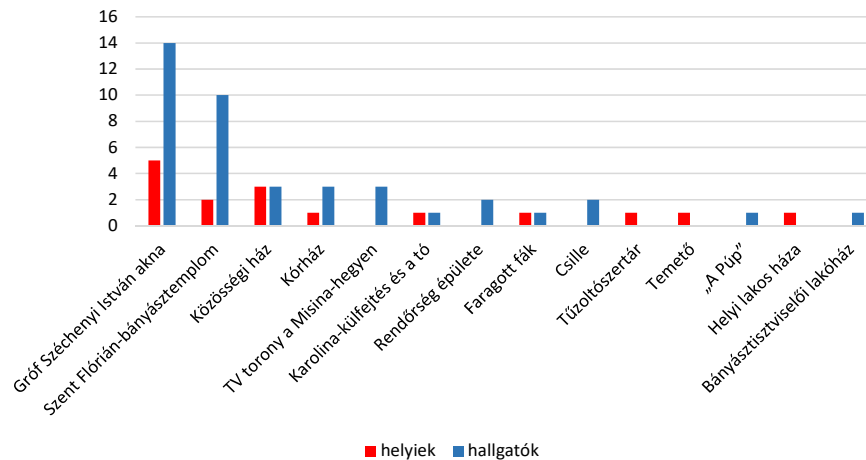

Temető

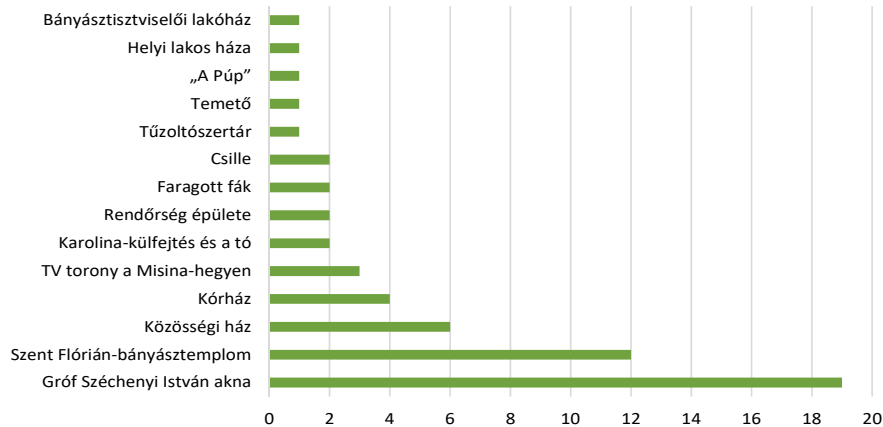

Csille

Képeslapelemzés - épített elemek megjelenítésének eloszlása darabszámbra (helyiek és hallgatók)

Képeslapelemzés - épített elemek megjelenítésének eloszlása darabszámbra (összesített)

van, aki csak a tornyát rajzolta le, esetleg közvetlen környezetével együtt ábrázolta, mások közlől,vagy éppen „a Púpról” letekintve helyezték képeslapjaikra.

A kórház épületét főként a hallgatók rajzolták le. Ez arra utalhat, hogy bár nagyméretű, impozáns épületről van szó, amiatt, hogy a központtól távol helyezkedik el, régóta használaton kívüli és romló állapotú. A helyi lakosok ezért nem érzik meghatározónak, vagy éppen negatívan élik meg jelenlétét, öntudatlanul is rejtegetni próbálják (lásd a Bánattérkép fejezetet). Érdekesség még, hogy a rendőrség épületéről inkább a hallgatók, míg a tűzoltószertárról inkább a lakosok készítettek illusztrációt. A két épület egy utcában van, színeiben és méreteiben harmonizálnak egymással, ugyanakkor a jelenleg kihasználatlan tűzoltószertár, mint látványelem érdekesebb a helyiek számára, mint a most is működő, így a mindennapi élet részét képező rendőrőrs.

Vizsgáltuk azt is, hogy az ábrázolt objektumok mennyire vannak használatban, mennyire részei Pécsbánya élő települési szövetének. A tájelemek fele még használatban lévő, funkcióval rendelkező épület vagy építmény, a másik felük leginkább csak látványukkal határozzák meg a településrészt. A látványelemek korábbi funkciójukat mára elvesztették, ilyen a Gróf Széchenyi István akna, a Karolina-külfejtés és a Zöld Szem, a kórházépület, a TV-torony, a faragott gesztenyefák, a csille és a tűzoltószertár. Az ábrázolt elemek fele ugyanakkor a mai napig használatban van. Ilyen funkcionális elemeknek tekintettük a közösségi házat, a Szent Flórián-bányásztemplomot, a temetőt, a rendőrség épületét, a “Púpot”, a bányatisztviselői lakóházakat és a lakók saját otthonát.

Faragott fa

Karolina-külfejtés

Közösségi ház

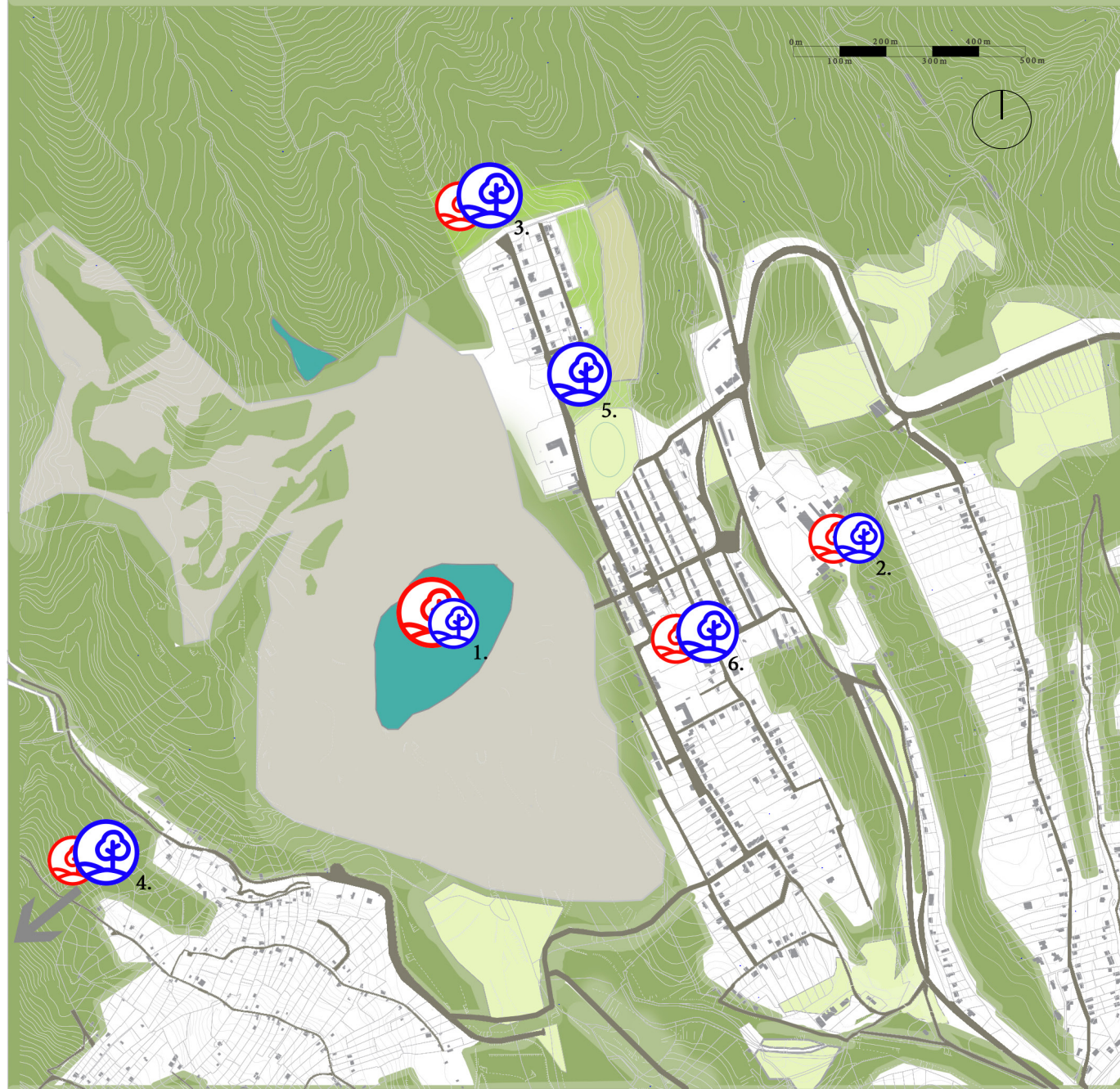
Szent Flórián- bányásztemplom

1. Karolina-tó és külfejtés
2. Gróf Széchenyi István akna
3. Gesztenyész
4. Tv-torony
5. Egyéb ábrázolt elemek
6. Egyéb épített elem

 Helyiek által ábrázolt elemek

 Hallgatók által ábrázolt elemek

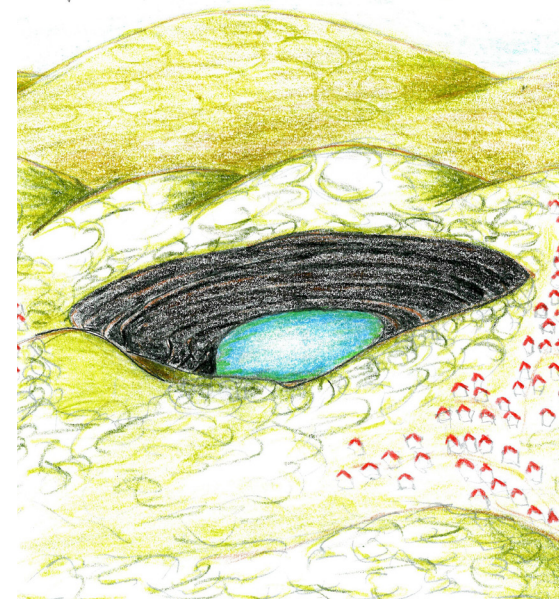
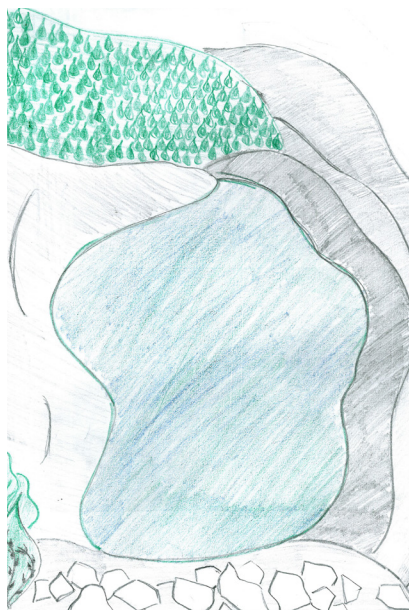

Pécsbányatelep hangulatát markánsan meghatározza a településrészt körülvevő táj látványa. Ez adja a településrész hangulatát és vonzerejét, erőteljes identitásképző szerepe van. Mivel Pécsbánya viszonylag kis kiterjedésű, nincs olyan pontja, ahonnan nézve ne jelentene meghatározó látványelemet a táji környezet, akár az épített tájelemek kontextusaként, akár önmagában nézve. A munka során a helyi lakosok és a hallgatók is képeslapokat állítottak össze Pécsbánya táji környezetéről. Ezeket a képeslapokat később tartalmi és tematikus szempontok szerint elemeztük. Tájképi szempontból kiemelten fontos elemként jelenik meg a helyilakosokszemében a Karolina-külfejtésterületeabányatóval. A közösség tagjai szintén fontosnak és ábrázolandónak tartották a környező domboldalak, erdők, a Tv-torony és a Széchenyi akna látványát, valamint a gesztenyést. Ezek a településrész identitását meghatározó elemek jelennek meg a helyi lakosok és a hallgatók által készített képeslap-ötleteken is.

Karolina-külfejtés látványa a Kis-Tubesi kilátóból

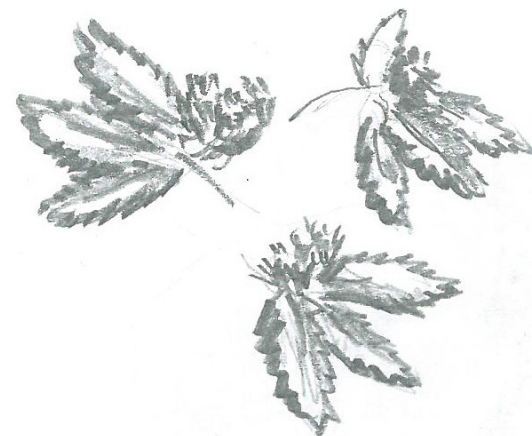

Karolina-külfejtés látványa a Kis-Tubesi kilátóból

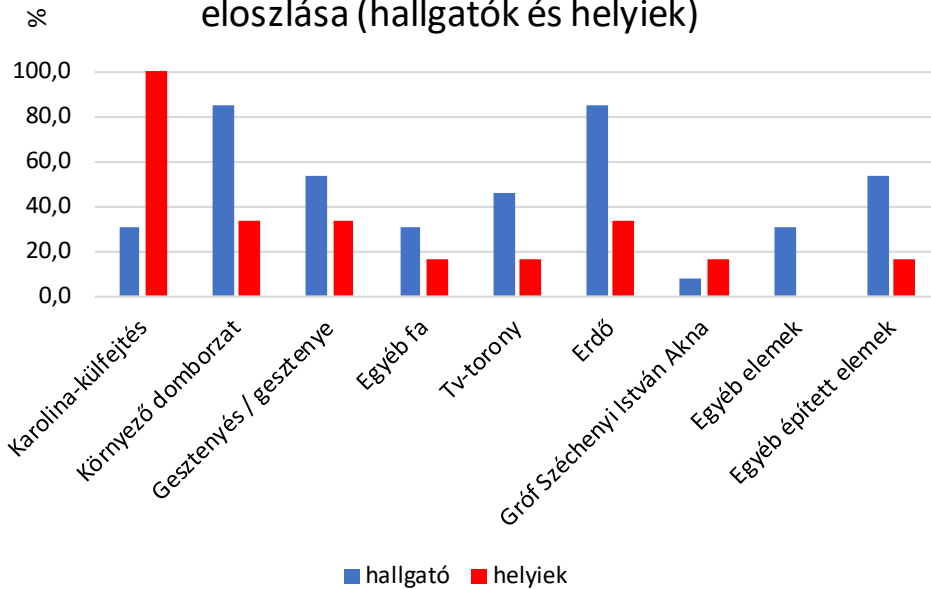
Az alkotásokon kiváltképp két-három fő elem jelenik meg: bánya és bányató; erdő; környező domborzat. A helyi közösség tagjainál a bánya és a bányató minden rajzon megjelent. Emellett néhány rajzon ábrázolták a környéket jellemző domborzatot, valamint az erdőket is. Az utóbbi két elem a hallgatók rajzain sokkal nagyobb arányban jelent meg – az egyetemisták munkái között csak egy-két rajzról hiányoznak a Pécsbányát övező hegyek.

Általánosságban elmondható, hogy a helyi lakosok sokkal konkrétan lehatárolt területeket rajzoltak le, míg a hallgatók nagyobb, táji léptékű rajzokat készítettek, amin sok karakteres elem (lovak, nagyobb faegyedek) is megjelenik. Az is szembetűnő, hogy a hallgatók fele megjelenítette a Tv- tornyot a háttérben annak ellenére, hogy nem tartozik a településrészhez, de markáns eleme a tájnak. Ezzel szemben a lakosok közül csak egy ember ábrázolta a Tv-tornyot, tehát feltételezhető, hogy a helyiek nem érzik igazán magukénak ezt a tájalkotó elemet. Mindez egybevág az épített elemekről készített képeslapok elemzése során tapasztaltakkal. A település életének és identitásának fontos eleme a gesztenyés, ennek ellenére szembetűnő,

Képeslapelemzés - táji elemek megjelenésének eloszlása (hallgatók és helyiek)

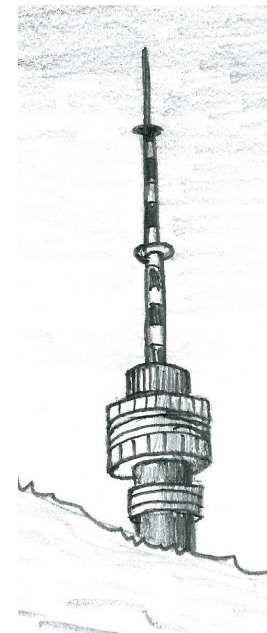
Lovak a településen

hogy csupán a helyi lakosok egyharmada és a hallgatók fele jelenítette meg a gesztenyét a táji környezet részeként valamilyen formában: levele, termése, ültetvény, kiszáradt fa. Ennek több oka is lehet: lehetséges, hogy a különálló, a gesztenyésre épülő feladat miatti szorult háttérbe a gesztenyés. Az is közrejátszhatott mellőzésében, hogy a gesztenyést sokan a település és a környező táj közötti „pufferzónának”, egyikbe sem igazán tartozó területnek érzékelik, nem a tájkép részeként tartják számon.

A táji környezet ábrázolása során épített elemek is megjelentek a képeslapokon. Több esetben szerepel a már említett Tv-torony, de a településképet meghatározó Gróf Széchenyi István akna is megjelent egy hallgató és egy helyi lakos alkotásán. Ezek mellett a hallgatók rajzain többször jelent meg egy-egy épület illetve településrészlet is.

Tv-torony látványa településről

Település látványa a Kis-Tubesi kilátóból

 Jellegzetes gesztenyefa

1. Leégett fa a buszfordulóban

2. Lovas legelőn lévő fatörzs

3. Ezer éves gesztenye

4. Jellegzetes fa, Alsó-Gesztényés

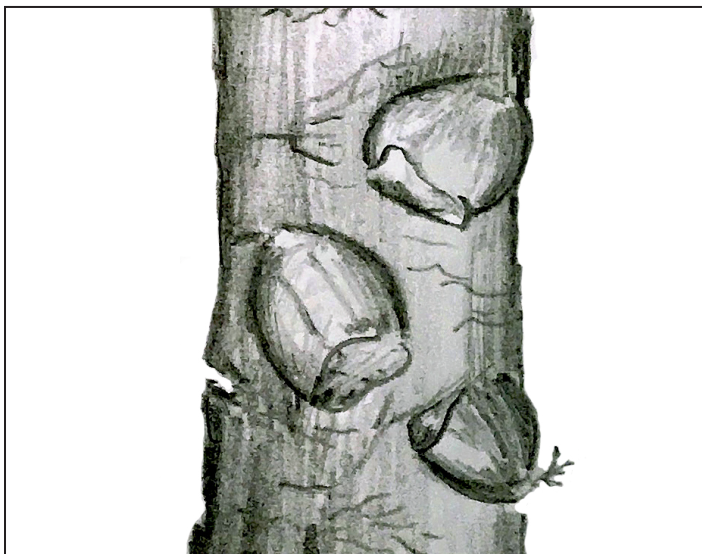
..... Gesztenyés határvonala

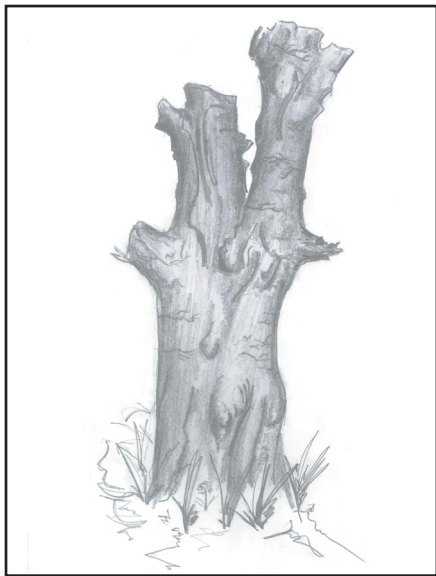

A szelídgesztenye (*Castanea sativa*) igen fontos identitásképző elem a pécsbányaiak számára. A helyi Gesztenyésen merengve, némelyek a gyermekkorukat, mások gyermekeikkel töltött szép emlékeiket idézik fel, és vannak, akik a közös munka örömeire emlékeznek vissza. A feladat szerint egy kiválasztott fa jelenlegi állapotát, múltbeli vagy egészséges mivoltát és elképzelt jövőjét kellett ábrázolni. A bemutatott munkákban különböző tendenciákat lehet felismerni, melyek tükrözik mind a helyi lakosok, mind a hallgatók meglátásait.

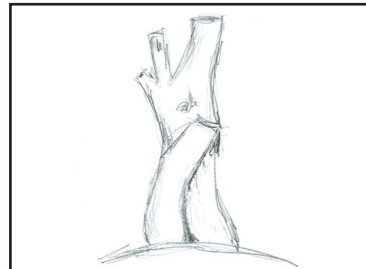
Térképen ábrázoltuk Pécsbánya gesztenyésligetét láthatóak, valamint a rajzokon ábrázolt, beazonosítható faegyedek elhelyezkedését. Mindenképpen említésre méltó a Községi ház udvarán található „ezeréves” gesztenyefa, a Gesztenyés utcai buszfordulóban található leégett egyed, a Községi ház mellett található lovas legelőn lévő fatörzs, valamint az Alsó-Gesztényésben található faegyed, melyet többen is megjelenítettek munkáikon.

Leégett fa a buszfordulóban

Lovas legelőn fatörzs

Fiatal gesztenyefa

Jellegzetes gesztenyefa, Alsó-Gesztényés

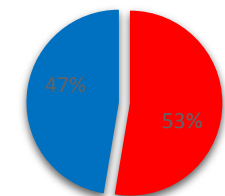
Jellegzetes fa, Alsó-Gesztényés

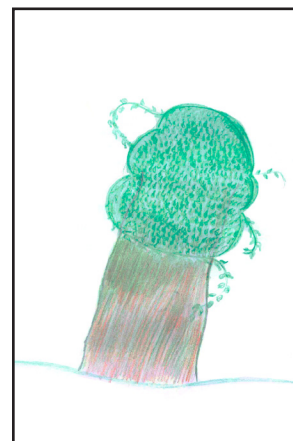
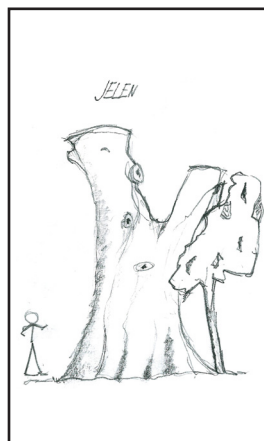
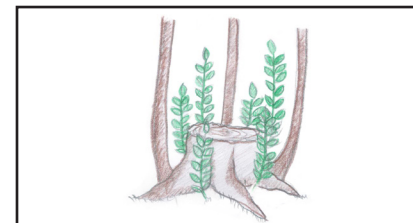
A rajzfeladat során néhányan valódi alanyt választottak, mások a területen található fák formáinak összegzéséeként egy általuk elképzelt egyedet jelenítettek meg. Néhány gesztenyefa fényképen is megörökítésre került, így ezek valódi, mai megjelenése is látható a rajzok mellett.

A beteg, gesztenye-kéregrákkal fertőzött fák nagy aránya jelentősen meghatározza a gesztenyeligetek képét, azonban ebből a helyi lakosság pozitív, kulturális értéket igyekszik teremteni, a fák faragványként való továbbélése által. Ennek megfelelően a modellek kiválasztásánál jellemző volt, hogy sokan sérült, csonkolt fákat választottak. Ezek formái inspirálták a leginkább a hallgatókat és a helyi lakosokat is, s a megmaradt tönkök, törzsek megfaragásának hagyományára támaszkodva a fák jövőbeli ábrázolásánál az alkotók elengedhették fantáziájukat.

Jelenlegi állapot

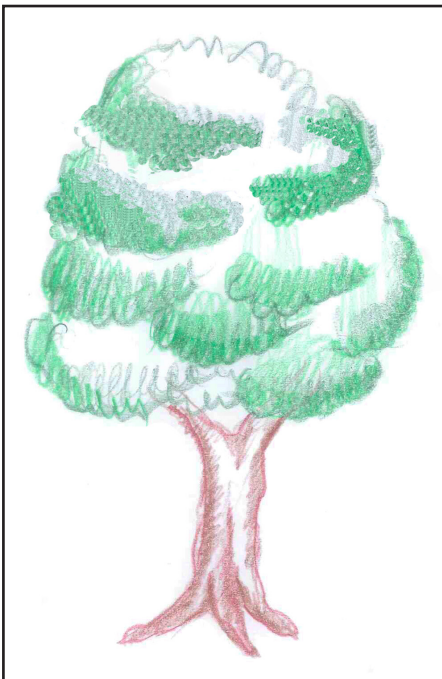
■ valós ■ képzeltbeli

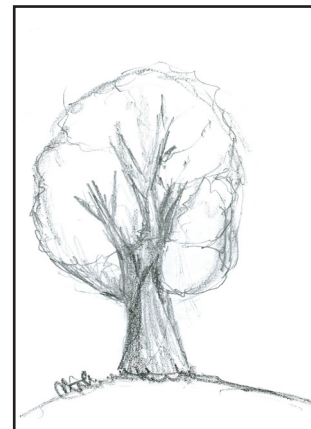
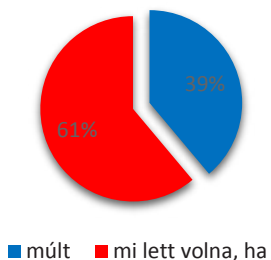
Ezer éves gesztenyefa

A múltbeli ábrázolások kétféle sémát követnek. A többség kifejlett, egészséges, terebélyes fát ábrázolt, mely nagy lombkoronával, sok mellékággal, sok hajtással, és rákos fertőzés nélküli törzssel jelenik meg. Ezt az ábrázolási módot neveztük „mi lett volna, ha” verzióknak, ha a kéregtrák nem fertőzte volna meg az állományt. A többi résztvevő fiatal faegyedet ábrázolt. Ezeken a rajzokon egy kisebb, kevésbé kifejlett gesztenyefa jelenik meg, ami az adott egyed múltbeli állapotát mutatja meg.

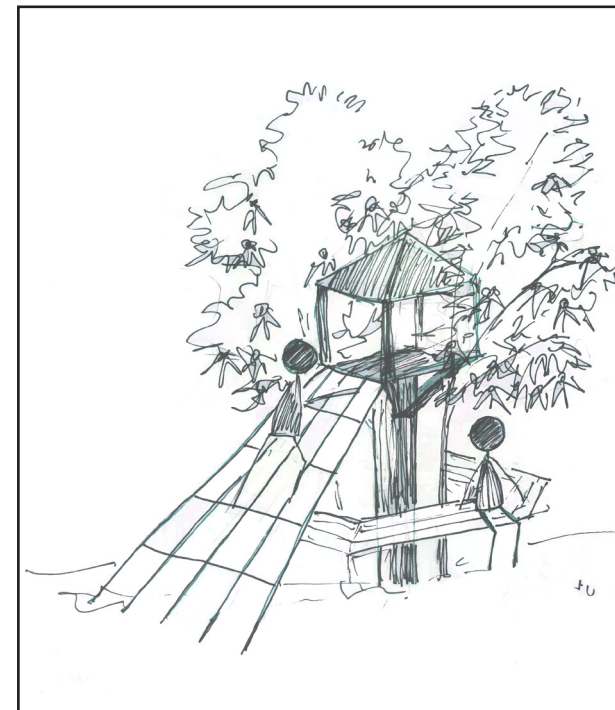
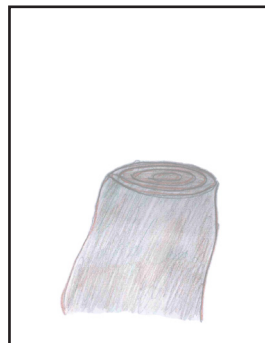
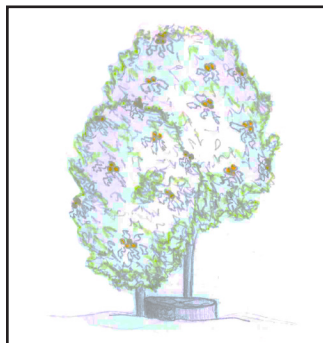
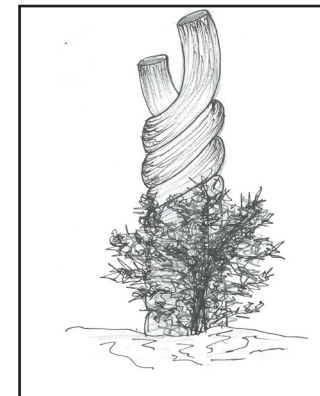
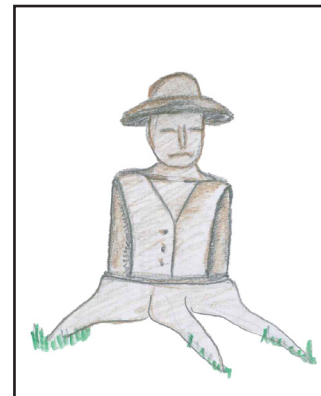

Egykori, egészséges állapot

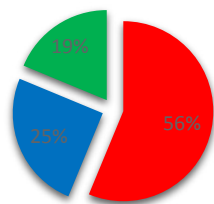

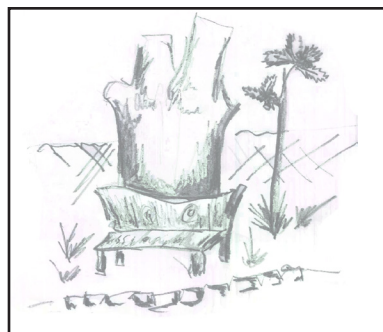
A jövőképet ábrázoló rajzok három fő csoportba oszthatóak. Az első csoport a gesztenye-kéregrák által okozott károk jövőbeli kivetülését jelenítette meg: a fákat néhányan a jelen állapotban is jellemző oldalsarjakkal, a többség pedig holtfaként ábrázolta, csak egy tönköt jelenítette meg, ami megmaradt a gesztenyéből. A második csoport a fennmaradó tönkökből készített faragványokat képzelte el, míg az utolsó csoport – kivétel nélkül hallgatók – a megmaradó rész funkcionális hasznosítását ábrázolta a jövőbeli állapotot ábrázoló rajzokon. Néhányan a fatönköket ülőhelyként hasznosítanák, egy hallgató azonban kisebb faházat építene a magas csonkra.

Elképzelt állapot (5 év múlva)

■ tönk ■ faragott ■ funkció

☆ HELYI FEJLESZTÉS

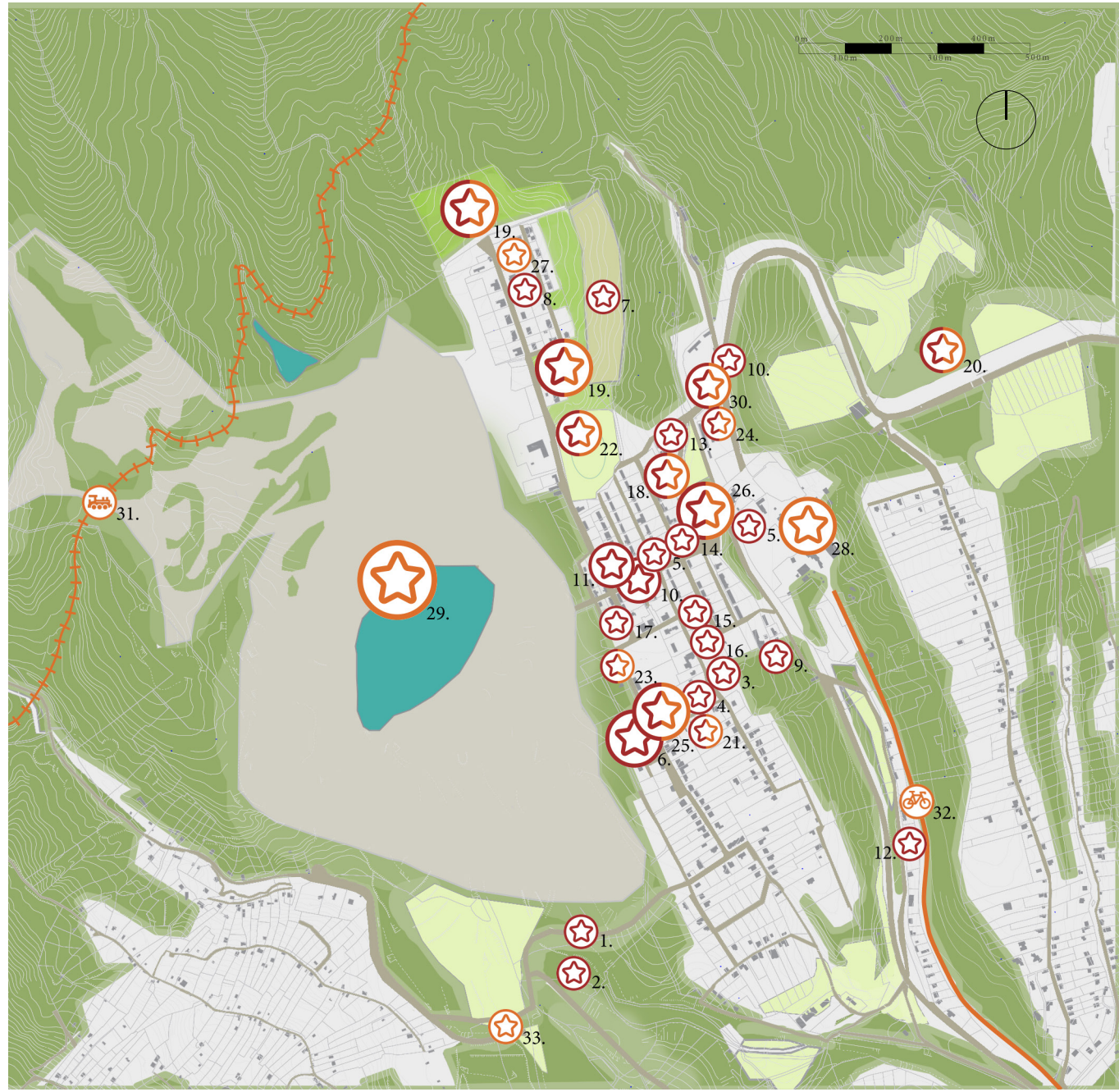
1. Úthálózat
2. Csipkebogyó hasznosítása munkalehetőség
3. Óvoda felújítása
4. Park kialakítása
5. Üzletek nyitása, szolgáltatások javítása
6. Alsó játszótér felújítása
7. Temető - pihenőhely kialakítása
8. Templom állapotának javítása
9. Községi kertjének újjáélesztése
10. Buszmegállók fejlesztése
11. Kocsma felújítása
12. Cukrászda létesítése
13. Hentes létesítése
14. Gyógyszertár létesítése
15. Posta létesítése
16. Dohánybolt létesítése
17. Fodrászat létesítése

☆ HELYI-TÉRSÉGI FEJLESZTÉS

18. Falukép javítása
19. Gesztenyés fejlesztése
20. Lovaspálya kialakítása
21. Iskola létesítése
22. Sportpálya fejlesztése
23. Étterem a tűzoltószertárból
24. Anyaotthon áthelyezése
25. Új funkció a jelenlegi családok átmeneti otthonának
26. Fitnesspark/játszótér/extrem park

☆ TÉRSÉGI FEJLESZTÉS

27. Kulcsosház
28. Gróf Széchenyi István akna fejlesztése
29. Karolina-külfejtés fejlesztése
30. Kórház épületének új funkció talalása
31. Kisvasút meghosszabbítása
32. Kerékpárút

Pécsbánya jövőképét illetően arra voltunk kíváncsiak, hogy a helyiek milyen változásokat szeretnének látni a lakóhelyükön a jövőben. Megfigyelhető volt, hogy a helyi lakosok kétféle léptékben gondolkodnak a településrész jövőjével kapcsolatban, és ennek megfelelően helyi és térségi jelentőségű elképzeléseket is felvázoltak a közös munka során.

A helyi jelentőségű elképzelések egyrészt a mindennapi életet megkönnyítő szolgáltatásokra vonatkoztak, és gyakran a múltból táplálkoztak – a múltban meglévő, de azóta megszűnt, vagy leromlott állapotú szolgáltatások, helyszínek visszaállítását jelentették (pl. cukrászda, gyógyszertár, posta létesítése, közösségi kert újjáélesztése, játszótér felújítása). A meglévő, de leromlott állapotú épületek felújítása, és ezekhez funkció társítása szintén visszatérő eleme a helyiek jövőképének. Emellett többen a közösségformálást, mint kiemelt célt jelölték meg, mely egyrészt a társadalmi feszültségek csökkentéséhez, másrészt a helyiek identitástudatának, kötődésének erősítéséhez is hozzájárulhatna. Ezt a célt szolgálná a jó minőségű zöldfelületek létrehozása és fenntartása, a sportolási lehetőségek megteremtése, illetve a különböző fesztiválok (pl. Szomszédok Ünnepe, bányászfesztiválok) szervezése is. A helyi jelentőségű elképzelések közé sorolhatóak azok a nagyobb volumenű fejlesztések is, melyek a helyi előnyök mellett pozitív térségi hatásokkal is bírnának, s a településrész vonzerejét hivatottak növelni mind a látogatók, mind a potenciális betelepülők számára. Ilyen lehetne például a sportpálya fejlesztése, egy extrém park/fitness park kialakítása a jelenlegi szabadidőpark területén, vagy egy új iskola létesítése. Lényeges és nagy hatású javaslat a településkép általános javítása, illetve a gesztenyes területének fejlesztése, és ehhez kapcsolódóan a gesztenyék helyi terméként való feldolgozása és értékesítése is. Szintén gyakori elképzelés a bánattérképen is hangsúlyosan megjelenő anyaotthon áthelyezése is.

Helyi lakos által rajzolt jövőtérkép

Kisvasút nyomvonalának meghosszabbítása

Lovaspálya a rekultivált területen (előkép)

Buszmegálló jelenlegi állapota

Buszmegálló (előkép)

Karolina-külfejtés jelenlegi állapota

Gróf Széchenyi István akna jelenlegi állapota

Kalandpark a rekultivált külfejtésben (előkép)

Oroszlányi Bányamúzeum (előkép)

A térségi jelentőségű javaslatok között olyan elképzeléseket találunk, melyek egyértelműen a település élhetőségének javítását, vonzerejének növelését, ehhez kapcsolódóan turisztikai fejlesztéseket fogalmazznak meg. Ilyen lehet egy kerékpárút létesítése Pécs belvárosa felé, vagy a kisvasút nyomvonalának meghosszabbítása. A leghangsúlyosabb, legtöbb válaszadónál megjelenő elemek a bányászati múlttal kapcsolatos, öröm- és bánatforrásként is kiemelkedő jelentőségű, a múltban büszkeséget, ma leromlott állapotukkal szomorúságot jelentő helyszínek. Egyértelmű, hogy a helyiek ezekben a területekben látják a településrész egyediségét, karakterét, így ezek fejlesztése kikerülhetetlen. Nagy igény van a Karolina-külfejtés által okozott tájseb rekultiválására, ahol többek között kirándulásra alkalmas területeket vagy extrém sport-pályát szeretnének látni a pécsbányaiak. A másik jelentős bányászati emlék, a Gróf Széchenyi István akna a helyiek szerint a jövőben – felújítása után – ipartörténeti vagy bányász múzeumként működhetne.

Gesztenyész jelenlegi állapota

Végül mind a helyi, mind a térségi jelentőségű elképzelésekhez megvalósításhoz kapcsolódóan a pécsbányaiak helyi munkahelyek teremtésében is reménykednek. Konkrét elképzelésként felmerült például a szelídgesztenyéből készített termékek előállítás, és saját, helyi márkaként való értékesítése, de a korábban meglévő szolgáltatások felélesztése is munkalehetőségeket teremthetne néhány helyi lakos számára.

Összességében látható tehát, hogy a pécsbányaiak számos elképzeléssel rendelkeznek Pécsbánya jövőjét illetően, és sok még kihasználatlan potenciállal rendelkezik a településrész. A fejlesztési javaslatok között mind a mindennapi élet jobbá tételét, mind Pécsbánya térségi vonzerejének növelését célzó elképzeléseket, köztük a kívülről érkező számára is azonnal szembetűnő problémák, mint a külfejtés, a leromlott bányaemlékek, vagy az elhanyagolt településkép problémájára tett felvetéseket is megtalálhatjuk.

Gesztenye Fesztivál

Pécsbánya határa a válaszok összesítése alapján a telep beépített központjától legfeljebb 1 km távolságban húzható meg. A Karolina-külfejtés és a gesztenyeliget, a Titkos-tó és a Lámpás-völgy, valamint a sétára, gombászásra alkalmas erdők, mind a helyi identitás részét képező külterületi helyek. A határok plasztikus, személyes élményektől függő mivoltát egyértelműen jelezte az, hogy a terepi határbejárások során minden esetben bővült, természeti területekkel egészült ki a megjelölt határ.

Az öröm- és bánattérképek, habár külön alkalommal kerültek kitöltésre, nem függetlenek egymástól. Kapcsolatuk nem csak abban áll, hogy szép számmal vannak hol örömként, hol bánatként megélt helyszínek, hanem abban is, hogy ezek az érzések gyakran nem a jelenhez köthetők. A múltból származó élmények erősen hatnak a helyiekre is – a jók kötődéseiket erősítik, a rosszak elidegenítő hatásúak. Az örömtérkép kirajzolta a település érzelmi erőforrásait. Az itt lakás időtartamától függetlenül a virágzó múlt emlékképei kiemelkedő fontosságúak, ahogy a természeti környezet szépsége és a társadalmi összefogás eredményei felett érzett büszkeség is. A bánattérkép felhívta a figyelmet a település elkülönülő társadalmi-térbeli szerkezetére, a környezeti pusztulásban megélt általános fájdalomra, valamint a szociális feszültségek gócpontjaira. Figyelemreméltó, hogy tisztán örömként a természet, míg tisztán bánatként a rossz közbiztonságúnak vélt helyek jelentek meg. A helyszínek túlnyomó többsége egyszerre öröm- és bánatforrás is a helyiek számára, ami jelzi a fejlesztések közösségi tervezésének, a célok közös megfogalmazásának szükségét is.

A legfontosabb helyi üzenetet, karaktert megfogalmazó képeslapok az épített elemek témájában nagyon egyértelmű választ adtak. Megállapíthatóvá vált, hogy Pécsbánya jelképe a Gróf Széchenyi István akna, az építmény közösségi hasznosítása megalapozott és fontos célkitűzése lehet a közösségnek. Beszédesebb, hogy a táji karaktert bemutató képeslapokon a Karolina-külfejtés tava szerepelt a legtöbbször, megelőzve a gesztenyeligt is. Kimondatlanul is utaltak ezzel arra, hogy a helyiek által „zöld szem” néven is ismert bányató lehet a legizgalmasabb látvány az ide érkezőknek. Ebben a témában mutatkozott a legnagyobb eltérés a lakosok és hallgatók feladat megoldása között. Az utóbbiak a szépen kirajzolódó látóhatárt, a hegygerincek sziluettjét és a benne megjelenő TV tornyot, Kis-Tubes kilátót tartották a legfontosabb tájképi értékeknek. A gesztenyeliget fának fenntartási, megújítási kérdése hozta talán a legkevésbé váratlan eredményt. A helyiek, akik el sem tudják képzelni a települést szelídgesztenyék nélkül, a ligetek jövőképeként leginkább faragott törzseket rajzoltak.

Végül kiderült az is, hogy a pécsbányaiak gyökeresen mást gondolnak jövőjükéről, mint ami a pécsiek előítéletéből tükröződik. A helyiek lelkében egy ismét élhető, sőt turisztikai vonzerőt képviselő településrész él, rendezett közterületekkel, a bányászati múlt hasznosított emlékeivel, rehabilitált bányasebekkel, nagy gesztenye fesztiválokkal. Gondolataik hangsúlyos részét képezte a közösségi összefogás, a társadalmi integráció működőképes ösztönzése is.

CROF SZECHENYI ISTV

KÖZREMŰKÖDŐK

PÉCSBÁNYAI LAKOSOK

Dobszai Kriszta / Dománé Pécsi Mónika / Orsós Anita / Pécsiné Kovács Kitti és Pécsi Balázs / Pintér Ágnes és Réka / Turcsi Eleonóra / Vozár Pál

MESTERSZAKOS TÁJÉPÍTÉS HALLGATÓK

Csók Krisztina / Frits Barbara / Házi András / Koch Dóra / Komlósi Petra / Koppány Lili / Ledzényi Lilla / Márki Henriett / Németh Kristóf / Németh Péter / Petelei-Ambrus Bíborka / Reggel Tímea / Tóth Eszter Boglárka / Vida Bertalan

A SZENT ISTVÁN EGYETEM TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS TELEPÜLÉSTERVEZÉSI KAR OKTATÓI

Dr. Illyés Zsuzsanna / Jákli Eszter / Nádasy László

FORRÁSJEGYZÉK

Lovaspálya előkép	[https://natuurlijkpaarden.nl/paddock-paradise/]
Kisvasút előkép	[http://www.szuloklapja.hu/gyermekprogramok/]
Kalandpark előkép	[https://mounthermonadventures.com/adventures/#saa]
Kép a gesztenyefesztiválról	[https://www.pecsma.hu/program/sult-a-gesztenye-a-gesztenyesben-allt-a-bal-pecsbanyan/]
Bányamúzeum előkép	[http://banyaszatimuzeum.hu/]
Buszmegálló előkép	[https://dozmat.hu/hu/hirek-programok/elkeszult-az-uj-buszmegallo-a-faluban/]

Készült a Pécsbányai Kulturális Egyesület támogatásával, az EFOP-3.7.3-16-2017-00256 Az egész életen át tartó tanuláshoz hozzáférés biztosítása, Pécs, a tanuló város c. projekt keretén belül.

ORMOS IMRE ALAPÍTVÁNY

SZENT ISTVÁN
EGYETEM

TÁJÉPÍTÉSZETI ÉS
TELEPÜLÉSTERVEZÉSI KAR
BUDAPEST

KIADJA: Ormos Imre Alapítvány, 2018.

ISBN 978-615-00-3550-5

SZÉCHENYI

BEFEKTETÉS A JÖVŐ